

Referat fra møte i KISP 13. desember 2021

Kl. 09.00-15.00 på Zoom

Til stede fra KISP:

Ragnhild Mestad (leder), Pål Kristian Balstad, Per Bondevik, Robert Mood, Lovisa Mienna Sjøberg, Sofie Nordvik, Mattias Slettholm, Kåre Eriksen, Elin Finnseth Sæverås (observatør fra NKR)

Forfall: Ina Libak, Ingrid Vik

Til stede fra sekretariatet:

Guro Almås (referent)

Åpning og introduksjonsrunde

Ragnhild ønsket velkommen til dagen og åpnet med å lese dagens bibelord fra Lukas 1,67-79.

Ingrid Vik ønskes velkommen som nytt KISP-medlem. Ingrid var med på åpning og introduksjonsrunde, men måtte dessverre gå tidlig på dagen pga. uforutsette forpliktelser.

KISP 25/21: Godkjenning av innkalling og dagsorden

Vedtak:

Innkalling og dagsorden godkjennes.

KISP 26/21: Godkjenning av referat fra KISP 22. september 2021

Vedtak:

Referatet godkjennes.

KISP 27/21: Autonome våpensystemer

Saksordfører: Robert

Dag Hareide innledet med bakgrunn i arbeidet med boken *Mennesket og teknomaktene: Hva gjør de nye teknologiene med oss?*

Momenter fra innledningen:

Teknologisk utvikling:

- Den britiske etterretningssjefen Richard Moore har uttalt at før 2030 vil den teknologiske utviklingen ha ført til større samfunnsendringer enn den industrielle revolusjon. Knappt noe tema i dag er viktigere.
- I boken har Dag identifisert 13 teknologiske gjennombrudd, inkludert robotikk, tingenes internett, kobling av hjernen til internett. Alle disse er uvurderlige gaver til menneskeheten om de blir brukt rett.

- En etisk diskusjon om dette må diskutere makt. Hva driver frem teknologien? Vi har aldri sett så stor opphopning av makt som vi nå har i teknologiselskapene. Data om mennesker er den nye valutaen, som sosiale medier bygger sin forretningsmodell på å selge.
- Men offentlig finansiert forskning har stått for mange av de teknologiske gjennombruddene. Forskningsenheten DARPA i Pentagon tenker 30-40 år frem i tid; de slipper å tenke på markedet. Alt vesentlig i smarttelefoner er forsket frem i statsfinansiert militær forskning. Teknologien har en dobbel bruk: militær og sivil.
- En viktig teknologisk trend nå er sammensmeltingen av bioteknologi og informasjonsteknologi. Levende DNA er kanskje den beste lagringsenheten for data fra PCer. Kan vi etter hvert lage datamaskiner av biologisk materiale?
- Utdfordrer KISP til å ta opp syntetiske biologiske våpen. Virus kan for eksempel målrettes mot folkegrupper.
- «Brain-computer interface» er et stort program i DARPA. Dette vil revolusjonere hurtighet og følges opp av Silicon Valley. Styre PCer med hjernen. Mark Zuckerberg ser for seg at man kan «tenke inn på Facebook», mens transhumanisten Ray Kurzweil i Google er opptatt av at teknologisk utvikling kan gjøre at mennesker kan leve «evig».
- Et spørsmål som melder seg, er: Har hjernen menneskerettigheter? (Er tanken fri?)
- Mange positive muligheter i dette: Mange av våre folkesykdommer er hjernesykdommer, som depresjon, angst, demens. Men utviklingen har også en annen side.

Autonome våpen

- Autonomi i våpen kan brukes til å utpeke mål, innrette mot mål og til å utløse våpen. Ulike grader av autonomi.
- Autonome våpen er klart hurtigere, men er de mer nøyaktige? En grad av autonomi gir klart høyere presisjon (bombing av Hamburg vs. Irak), men det oppstår mange feilkilder når man beveger seg mot å koble mennesker helt ut av beslutninger. Ekspertene mener for eksempel at det er flere tiår til vi kan koble menneskelige beslutninger helt ut av bilkjøring. Kunstig intelligensforskeren Toby Walsh har uttalt at autonome drapsvåpen bare egner seg til etnisk rensing.
- Et kjerneproblem er at datamaskiner bare kan svare, ikke spørre. *Oppgaven* kan bare defineres av mennesker. Havner fort i «Kong Midas-komplekset».
- Maskiner kan svare, men neppe helt korrekt:
 - o Det er mennesker som putter inn data
 - o Resultat bygger på sannsynlighet, blir ikke nøyaktig i matematisk forstand
 - o Finner korrelasjon, men ikke årsak
- Maskinlæring er åpenbart til hjelp for å supplere menneskelig intelligens. Men vi kan takke folk som Stanislav Petrov under Cuba-krisen for ikke å stole fullt på teknologien, men ta seg til å tenke.
- Et viktig prinsipp i debatten om autonome våpen er at man skal sikre *meningsfull menneskelig kontroll*.
- Et argument for å bruke autonome våpen er å unngå menneskelige svakheter, som at følelser får styre avgjørelser. Men følelser er nødvendig for etisk tenkning.
- Et viktig prinsipp, som man finner igjen i uttalelsene fra Den norske kirke og Kirkenes verdensråd, er at mennesket skal ta ansvar for valg i krig.
- Norge er ledende innen autonome systemer, særlig i forbindelse med ubåter.
- Kongsberggruppen svarte at de ikke hadde diskutert dette, men deltok på seminar da Dag inviterte i august.

- I Hurdalsplattformen sier regjeringspartiene at de vil «ta nødvendige initiativ for å regulere utviklingen av selvstyrte våpensystemer». Syv partier har lignende formuleringer i sine partiprogram. Økt debatt om dette, ser vi et taktskifte? Det er en lignende utvikling i flere land, særlig små land, men også i Tyskland.
- Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) kom i mai i år med en oppfordring til klare regler for autonome våpen, og det bidro til en viss bevegelse i FN-systemet (dette forhandles i Convention on Conventional Weapons, CCW).

Utvikling innenfor fire felt:

- *Overvåkingsteknologi*, inkludert ansiktsgjenkjenning
- *Sosiale mediers forretningsmodell bygd på algoritmer*, undergraver kunnskap («Foreningen for at jorda er flat» kan få 100 000 medlemmer/følgere)
- *Autonome våpensystemer*: våpensystemer hvor det ikke er mennesker som fysisk trykker på avtrekker som gjør at kulen går, men at våpen er programmert til å sikte inn mot endelig mål og avfyre skudd på bakgrunn av varmesignatur/observasjon av bygning e.l.
- *Utviklingen innen kunstig intelligens* er det aller mest urovekkende. Har potensial til å endre samfunnet. I det øyeblikket vi har software som utvikler seg selv videre, trenger man ikke mennesket til å ta beslutninger. Da er vi over i en teknologi med forferdelig destruktivt potensial - men også veldig positivt potensial.

Momenter fra samtalen i KISP:

- *Interessant å se nærmere på hva som skjer når ny militær teknologi beveger seg over til sivil bruk. En del av kirkens tilnærming kan være å se på hva det betyr for oss når teknologien når dagliglivet. Vi er lite kritiske til hvor overvåket vi er.*
- Vi bør vurdere hva som er utdatert i uttalelsen fra 2020 og vurdere å oppdatere. Politiske partier har tatt temaet inn over seg mer enn før.
- Verdighetsperspektivet er viktig for kirken.
- «The best weapon is to sit down and talk». Kirken bør utfordre på åpenhet og bidra til dialog.
- Hvem utfordrer vi? - Vanskelig å se en klar motpart i denne saken. Tro på dialogsporet, manøvrere kirkeledelsen til å møte tech-selskapene, men ikke på en måte som skaper konflikt, utforske mulighetsrom. Bli fanebærer for fakta, spille utdanningsrollen.
- Hva er mulighetene i rådsstrukturen vår? (Kirkemøtesak e.l.)
- Kan skrive kronikk med fokus på behov for kunnskapsspredning og en offentlig samtale om dette.
- Kirken blir kan lett bli kritisert for å være for dydsetisk og moralistisk, og å blande oss opp i ting vi ikke har noe med å gjøre. Dette er en mulighet til å argumentere konsekvens-etisk.
- Vi kan utfordre staten til å være en tydeligere aktør på lovregulering; staten er bakpå på å regulere datautveksling.
- Reflekterende, spørrende, mer faktaorientert enn argumentativt.
- Seminar på Stortinget, eller med Nærings- og handelsdepartementet? Ta opp dilemmaene, bruke Dag. Fokus på kunnskap. Lære av tidligere forbud.

Vedtak:

1. KISP ber AU legge frem forslag til oppdatert uttalelse "*Livet er hellig: Forby drapsroboter*" på KISP-møtet 20. januar 2022, der følgende momenter vektlegges;
 - et tydelig, teologisk forankret standpunkt med vekt på vern om skaperverket og menneskeverdet
 - betydningen av menneskelig involvering og menneskets ufravelige moralske ansvar
 - et ønske om å utfordre til åpenhet
 - bære frem fakta samt teknologiens mulige negative effekter også i en sivilsamfunnsmessig kontekst.

2. Det nedsettes en arbeidsgruppe som jobber frem til 20. april da de legger frem;
 - et forslag til seminar i regi av kirken
 - utkast til kronikk
 - forslag til videre plan for kirkens bidrag, både alene og i allianse med andre.

3. KISP ønsker å bli holdt orientert om utviklingen på området i sine kommende møter.

KISP 28/21: Orienteringssaker

Til *Orienteringssak 2. Vedtak fra Kirkemøtet sak KM 15/21: Mer himmel på en truet jord:*

- Ragnhild kommenterte at det ble medieoppmerksomhet av KISP-vedtaket på miljø og klima i september. (Internasjonal direktør Berit H. Agøy i Dagsnytt 18-debatt med Sveinung Steinsland fra Høyre). Dette ble et slags oppspill til kirkemøte-behandlingen og den etterfølgende debatten, som KISP kan være stolt av.
- Kirken har fått en del utmeldelser etter vedtaket. Alle utmeldelser er et tap, og vi må alltid diskutere hvordan kirken uttaler seg på områder som er kontroversielle politisk. Vedtaket hadde imidlertid også svært sterk støtte.
- Vedtaket, og særlig punktet om letevirkosomhet, ble opplevd som viktig i KFUK-KFUM Global og styrket forholdet til kirken for mange unge klimaengasjerte.

Til *Orienteringssak 4: Rapport fra COP 26 i Glasgow* ble det en kort samtale om «voksne» organisasjoners og kirkers rolle som støttespillere for den ungdomsledede «Fridays for Future»-bevegelsen. Viktig at ulike aktører støtter, men ikke prøver å ta ledelsen.

Vedtak:

Sakene tas til orientering.

KISP 19/21: Norges handlingsplan for bærekraftsmålene (2. gangs behandling)

Momenter fra samtalen i KISP:

- Det viktige med Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (Åpenhetsloven) er å redusere risikoen for utnyttelse, ikke at norske aktører har «ryggen fri». Åpenhet er bare ett aspekt ved loven, det viktigste er selskapers plikt til å jobbe aktivt med menneskerettigheter i leverandørkjedene.
- Vær enda tydeligere på at det er kirken som er avsender, og på kirkens rolle i bærekraftsarbeidet.
- Det var ulike synspunkt i utvalget på om vi bør be om at nasjonalt forum ledes av statsminister.

Vedtak:

KISPs kommentarer innarbeides i innspillet, som sendes KISP sammen med referatet.

KISP 29/21: Møteplan 2022

Momenter fra samtalen:

- Kirkenes verdensråds generalforsamling i 2022 er viktig for KISP-feltet, kan vi få det opp igjen?
- Teologisk nemnd har startet et arbeid på forsoning som kan være aktuelt for KISP å jobbe videre med
- Forholdet mellom personlig forbruk og strukturell endring er et mulig tema, blant annet knyttet til ulikhet
- «Grønn kolonialisme»: Urfolksrettigheter brytes i utbygging av fornybar energi, både i Norge og for eksempel i Russland. Kan vi behandle dette, gjerne i et internasjonalt perspektiv? Dette er også aktuelt i Vest-Afrika. Åpenhetsloven kan styrkes både på miljø- og urfolksrettigheter, og bør ses på ved evaluering av loven.

Vedtak:

- **Møtet 20. januar blir et digitalt møte fra kl. 09.00-11.00**
- **Møtet 21. april blir heldagsmøte som avtalt**
- **Datoer for heldagsmøter i september og desember fastsettes ved hjelp av Doodle.**
- **AU kommer tilbake med revidert forslag til møteplan med tema 20. januar.**

KISP 31/21: Møteevaluering

- Takk for en spennende dag. Særlig Dags innledning var lærerik.
- På vedtakssaker bør det komme tydeligere frem hva som skal vedtas, og når et vedtak fattes. Dette er ekstra viktig under digitale møter.
- Er det hensiktsmessig med 1. og 2. gangs behandling? Risikerer å miste moment/miste tråden litt hvis det går lang tid mellom innholdsdiskusjon og vedtak.
- Kan være nyttig med to behandlinger dersom vi trenger ny informasjon eller innspill før vi gjør vedtak.
- Bra at vi kan se alle samtidig, og at alle har kamera på under digitale møter.